

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 1 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יח עמוד ב
- 2 מתני'. העדים שאמרו: כתב ידינו הוא זה, אבל אנוסים היינו, קטנים היינו, פסולי עדות היינו - הרי אלו נאמנים; ואם
3 יש עדים שהוא כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר - אינן נאמנין
- 4 גמ'. אמר רמי בר חמא: לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון, אבל אנוסים היינו מחמת נפשות - הרי אלו
5 נאמנין. אמר ליה רבא: כל כמיניה? כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד! וכי תימא הני מילי על פה, אבל בשטר לא,
6 והא אמר ריש לקיש: עדים החתומים על השטר - נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד! אלא כי אתמר - ארישא אתמר:
7 הרי אלו נאמנין, אמר רמי בר חמא: לא שנו אלא שאמרו אנוסין היינו מחמת נפשות, אבל אמרו אנוסין היינו מחמת
8 ממון - אין נאמנין; מאי טעמא? אין אדם משים עצמו רשע. תנו רבנן: אין נאמנים לפסולו, דברי רבי מאיר, וחכמים
9 אומרים: נאמנים. בשלמא לרבנן - כי טעמייהו, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אלא לר' מאיר מ"ט? בשלמא
10 פסולי עדות - מלוה גופיה מעיקרא מידק דייק ומחתם, קטנים - נמי כדרשב"ל, דאמר ריש לקיש
- 11 תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יט עמוד א
- 12 חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול, אלא אנוסין מ"ט? אמר רב חסדא, קסבר ר"מ: עדים,
13 שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו - יהרגו ואל יחתמו שקר. אמר ליה רבא: השתא אילו אתו לקמן לאמלוכי,
14 אמרינן להו: זילו חתומו ולא תתקטלון, דאמר מר: אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש - אלא עבודת כוכבים וגלוי
15 עריות ושפיכות דמים בלבד, השתא דחתמו אמרינן להו אמאי חתמיתו? אלא טעמא דר"מ - כדרב הונא אמר רב,
16 דא"ר הונא אמר רב: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו. גופא, אמר רב הונא אמר רב: מודה בשטר שכתבו -
17 אין צריך לקיימו. א"ל רב נחמן: גנובא גנובי למה לך? אי סבירא לך כר"מ, אימא: הלכה כר"מ! אמר ליה: ומר היכי
18 סבירא ליה? אמר ליה: כי אתו לקמן לדינא, אמרינן להו: זילו קיימו שטריכו וחותרו לדינא. א"ר יהודה אמר רב:
19 האומר שטר אמנה הוא זה - אינו נאמן. דקאמר מאן? אילימא דקאמר ליה, פשיטא, כל כמיניה? ואלא דקאמר
20 מלוה, תבוא עליו ברכה! אלא דקאמרי עדים; אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר, פשיטא דלא מהימני! ואי דאין כתב
21 ידם יוצא ממקום אחר, אמאי לא מהימני? (סימן בא"ש) אמר רבא: לעולם דקאמר ליה, וכדרב הונא, דא"ר הונא
22 אמר רב: מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו
- 23 תוספות מסכת כתובות דף יח עמוד ב
- 24 הרי אלו נאמנים - וא"ת ולמה נאמנים והא מגו במקום עדים הוא דאנן סהדי שלא היו אנוסים ולא פסולי עדות דהא
25 לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו וי"ל כיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום מה שאומרים כתב ידינו הוא
26 זה כיון דאינהו גופייהו אמרי תוך כדי דבור קטנים או אנוסים היינו אבל לקמן חשבינן להו כשני עדים כיון דכבר
27 מקויים הוא שכתב ידן יוצא ממקום אחר
- 28 אין נאמנים - הכא ליכא לאקשוויי דלהימנו במגו דאי בעו אמרי פרוע הוא דכיון דמקויים הוא הוי מגו במקום עדים
29 כדפירשנו ועוד דחוזרים ומגידיים הם וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרי' בגמרא ועוד דבשני עדים לא אמרינן
30 מגו וברישא נאמנים משום דאי בעו שתקי
- 31 תוספות מסכת כתובות דף יט עמוד א
- 32 חזקה אין כו' - הכא משמע דלא אמרינן מגו במקום חזקה ולרבנן אמרינן וצ"ע דבעיא היא בפרק קמא דב"ב (דף ה:
33 ושם) ולא אפשר גבי תבע אחר זמנו ואמר ליה פרעתיק תוך זמני
- 34 תוספות מסכת כתובות דף יט עמוד א
- 35 מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו - וא"ת ומ"ט לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזויף וי"ל דשמא ירא ליה לומר מזויף
36 פן יחישוהו וליכא מגו ופירש הקונט' במקום אחר דטעמא משום דדבר תורה א"צ קיום דעדים החתומים על השטר
37 נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין מזויף הוא אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 2 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 הצריכוהו קיום וכן נראה לר"י אבל אין לפרש דלא מהימן במגו לומר פרוע הוא משום דאי פרעיה שטרא בידיה מאי
2 בעי דהא כי טעין נמי אמנה הוא מסקינן בסמוך אמילתיה דרב דלא מהימן והתם לא שייך האי טעמא
- 3 תוספות מסכת כתובות דף יט עמוד ב
- 4 אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים - ע"כ באין כתב ידן יוצא ממקום אחר איירי דאי כתב ידן
5 יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך לעיל ועוד דמר בר רב אשי קאמר דאין נאמנים משום דלא ניתן לכתב ואי
6 בכתב ידן יוצא ממקום אחר אפילו ניתן לכתב פשיטא דאין נאמנים וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דהא רב נחמן
7 גופיה אית ליה לעיל מגו לפסול השטר דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטריכו וחותרו לדינא
8 דמהימן לומר פרוע במגו דמזויף וכ"ש עדים דאלימי לאורועי שטרא כדאמר במי שמת (ב"ב דף קנד.) ותירץ ר"י
9 דהיינו טעמא דמודעא הואיל ומודים שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במגו
10 ולא דמי לאנוסים וקטנים דמתניתין שאין מודים שהיה שטר כשר כלל אלא סותרין אותו הלכך מהימני במגו דלא
11 שייך כאן לומר דלא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינם מודים שהיה שטר ואמנה נמי נראה דהיינו טעמא דלא
12 מהימני לרב נחמן דלא מרעי לשטרא הואיל ומודים שהשטר נכתב כדן מדעת הלוה דלא מפרש טעמא דאמנה
13 משום דלא ניתן לכתב אלא מר בר רב אשי אבל לרב נחמן טעם אמנה ומודעא שניהם שוה והא דאית ליה לרב
14 נחמן דנאמן לומר פרוע הוא במגו דמזויף התם נמי לא מרע לשטרא כלל הלכך מהימן במגו ואתי שפיר רב נחמן
15 כרבנן דר"מ וההיא ברייתא דמי שמת (ג"ז שם:) דשטר אמנה הוא זה דאינו נאמן דבעי לאוקמי כר"מ רב נחמן מוקי
16 לה לדברי הכל
- 17 רמב"ם הלכות גירושין פרק ז הלכה ב
- 18 בא הבעל וערער ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהובא לה מזויף הוא יתקיים בחותמיו, ואם לא נתקיים ולא נודעו
19 עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת, אבד הגט הרי זו ספק מגורשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן
20 שונאות זו את זו אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו שמא מזויף הוא ותתכוין לקלקל אותה כדי שתנשא
21 ותאסר על בעלה
- 22 לחם משנה הלכות גירושין פרק ז הלכה ב
- 23 [ב] ואם לא נתקיים וכו'. קשה לי לדעת רבינו כיון דלדעתו היכא דהבעל מערער מן התורה אינו גט א"כ מה תירצו
24 בגמרא בריש פ"ק (דף ב' ב) על הא דהקשו ליבעי תרי מדאורייתא לא בעי קיום ורבנן הוא דאצרוך קיום ומשום
25 עיגונא דאיתתא אקילו בה רבנן הא כיון דהא דאצרכו רבנן למימר בפני נכתב ובפני נחתם הוא כי היכי דלא לית
26 בעל ולערער א"כ כשיבא בעל ויערער למה אין ערעורו ערעור ואנו סומכין על דברי עד אחד שאמר בפני נכתב ובפני
27 נחתם הא כיון דמן התורה אינו גט כשמערער והעד אחד שאמר בפני נכתב אינו נאמן מן התורה אמאי האמינוהו
28 רבנן בדבר שהוא מן התורה וכ"ת טעמא משום מה שתירץ אח"כ כיון דאמר מר וכו' נותנו בפני שנים מידק דייק
29 ולכך האמינוהו, הא ליתא דלא אמרו כן בגמרא אלא אחר שאמר דמדאורייתא לא בעי קיום ומשום שהקשו האי
30 קולא הוא הצריכו לומר כן אבל אי מדאורייתא בעי קיום לא הוה סגי טעמא דמידק דייק דהאי טעמא לא מהני בדבר
31 שהוא מן התורה תדע לך דלא קאמר בגמרא אלא ועוד מאי קס"ד דמתרץ דתירץ מדאורייתא לא בעי קיום ועוד
32 קשה קושיא זו במה שאמר בפרק המביא בפלוגתא דשליח בפני כמה נותנו לה דפליגי דמ"ד בפני שנים ס"ל שליח
33 נעשה עד ומ"ד בפני שלשה ס"ל אין שליח נעשה עד והקשו והא קי"ל בדרבנן שליח נעשה עד ותירצו דכ"ע בדרבנן
34 שליח נעשה עד, וקשה דלדעת רבינו הא דאצרכו לומר בפני נכתב הוא משום ערעורו של בעל ואם יבא בעל ויערער
35 מן התורה אינו גט ואם כן לא הוי דבר זה דרבנן אלא כדבר דאורייתא דהא הצריכו לומר כן משום ערעורו של בעל
36 וקושיות אלו ג"כ איתנהו לדעת המפרשים דקאמרי ספק מגורשת כשיערער הבעל ומ"מ הא הוי ספק בדבר של
37 תורה ואמאי קאמר בגמרא מדאורייתא לא בעי קיום וכן נמי מאי דקאמר בדרבנן שליח נעשה עד אלא שלדעת
38 רבינו קשה יותר אבל לפי המובן מפשט הסוגיא דאפילו דאתי הבעל ויערער מן התורה הוי גט אלא דרבנן הוא
39 דפסלוהו משום חששא ואתי שפיר הכל אבל לדעת רבינו והמפרשים צ"ע
- 40 שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן מו סעיף ד

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 3 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 (ח') [יד] אין מקיימים שטרות אלא בשלשה, מפני שהוא דין; {ו} {ט'} ד ולפיכך ה' ח' [ג'] [ג] אין ד) מקיימים שטרות
2 ה' {בלילה. הגה: ט' [ג] [ד] <א> ואם קיימו {ו' ו' {ה} בשנים, ז לא היו קיום (מרדכי פרק השולח והגהות מרדכי
3 דקדושין ונ"י פרק חזקת הבתים). ויש מי שכתב {ח} מאחר ז' שנהגו שהרב התופס ישיבה מקיים ביחודי, טו]
4 מנהג כזה מבטל הלכה (ת"ה סימן של"ב), וכן המנהג פשוט במדינות אלו. ח' י' טז] ונראה לי הטעם, דסבירא לן
5 {ט' לענין ט' יא' ד' (ד) [ה] קיום (י') שטרות דרבנן דיחיד ח' מומחה דינו כג' הדיוטות ומיקרי ב"ד, כמו
6 שנתבאר לעיל סימן ג' וכל"ה, {י' ואף על גב דאין יחיד מומחה בזמן הזה, מ"מ לענין קיום שטרות ט' ו} דרבנן יש
7 לסמוך עליו, כן נראה לי ז) טעם המנהג
- 8 סמ"ע סימן מו ס"ק ט
- 9 ט] לענין קיום שטרות דרבנן. ובהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ה ע"ג [סי' תקס"ט] כתב, דאם העדים אומרים לא
10 חתמנו שטר זה, או שאין העדים קיימים ובעל דבר אומר פסול הוא, צריך קיום אף מדאורייתא
- 11 ש"ך חושן משפט סימן מו ס"ק ט
- 12 (ט) קיום שטרות דרבנן. ובהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ה ע"א [סי' תקס"ט] כתב, דאם העדים קיימים ואומרים
13 לא חתמנו שטר זה, או שאינם קיימים ובעל דבר אומר פסול הוא, צריך קיום אף מדאורייתא, עכ"ל סמ"ע ס"ק ט'.
14 ואמת איתא שם כן בהגהות מרדכי תשובת ה"ר אביגדור הכהן וז"ל, דהא דקיום שטרות מדרבנן היינו היכא דליכא
15 הכחשה, וההיא דריש גיטין [ג' ע"א] הכי פירושו, בדין הוא דבשאר שטרות לא ליבעי תרי היכא דליכא הכחשה,
16 כדריש לקיש דאמר עדים החתומים כו', ורבנן הוא דאצרוך קיום בשאר שטרות בתרי אפילו היכא דליכא הכחשה,
17 כגון בבא ליפרע שלא בפניו או מיתומים ולקוחות, ולא גבי עד דמקיים ליה בתרי, והכא משום עיגונא סגי בחד היכא
18 שאין מכחישו, ואף על גב דקיום הגט דהיינו בפני נכתב ובפני נחתם אינו אלא משום חשש הכחשה דאם יבוא
19 הבעל ויערער, השתא מיהא לא אתי וליכא הכחשה. אבל היכא דבעל דין לפנינו ואומר מזויף הוא, אפילו
20 מדאורייתא בעי קיום. וראיה מדתקון זמן בגיטין [בפ"ב דגיטין דף י"ז ע"א] משום שמא יחפה על בת אחותו, ועתה
21 מה הועילו אכתי יחפה שיכתוב גט בעצמו ויחתום עדים כרצונו, אלא שמע מינה כל היכא דאיכא הכחשה לא
22 איתמר דריש לקיש, דאף על גב שגם האשה תודה לדבריו ואין שם הכחשה, כיון דמוכחא מילתא דלהצלה עבד,
23 טענין מזויף ומצריך קיום, דחשבינן כאילו יש שם הכחשה. וליכא למימר דלרמאות גדולה כזה לא חיישינן, דבפרק
24 ארבעה אחין [יבמות ל"א ע"ב] אמרינן דלהצלה מחקה לזמן שבשטר קדושין אי הוי מתקני ליה זמן, אף על פי
25 שהוא רמאות ניכר ומפורסם, עכ"ל. אבל לפע"ד אין דבריו מחוורים וראיתו אינה ראייה, דאדרבא כיון דמדאורייתא
26 לא בעי קיום דלא חיישינן שזייף, א"כ מהאי טעמא גופא גם רבנן לא חשו להכי שיחפה על בת אחותו ויזייף, וגם לא
27 דמי למחקה זמן דשכיחא דעבדינן הכי, משא"כ הכא, כמו שאמר רש"י ריש פרק קמא דגיטין [ג' ע"א ד"ה נעשה]
28 דלא חציף לזיופי שטרא. וכ"כ רשב"ם [ב"ב] פרק גט פשוט דף ק"ע ע"א [ד"ה אין צריך] דלא נחשדו ישראל לעשות
29 שטרות מזויפים. ועוד דבמחקה זמן דוקא חיישינן, משא"כ לצייר עדים דאיכא למיקם עלה דמילתא. ואפילו בזמן
30 אמרינן בפרק ב' דגיטין [דף י"ז ע"ב] דלא חיישינן לרמאי דגזייה לזמן, א"כ בע"כ שאין לדמות הרמאות זו לזו וכל
31 שכן רמאות כזה לצייר עדים, וגם איכא למיקם עלה דמילתא. ועוד דמה שפירש ה"ר אביגדור דהך דריש פרק קמא
32 דגיטין [דף ג' ע"א] היינו משום דהשתא ליכא הכחשה, לא נהירא, דהא איתא התם להדיא [בדף ו' ע"ב] דאפילו
33 אתא בעל ומערער לא משגיחין ביה, וכן הוא עוד בש"ס סוף פרק ב' דגיטין [סוף דף כ"ג], ומשמע התם דאפילו
34 לכתחילה תנשא בו ולא משגיחין לערערו של בעל, וכ"כ הרשב"א בחידושו ריש פרק קמא דגיטין להדיא, ע"ש
35 בדף ט' (ריש ע"ב) [ע"א ד"ה גמרא ערער] בחידושי הרשב"א, וכן מוכח להדיא מדברי הטור והמחבר באבן העזר
36 ריש סימן קמ"ב, ע"ש. ונראה שלזה כיונו התוספות סוף פרק ב' דכתובות דף (כ"ט) [כ"ח] ע"א ד"ה קיום שטרות
37 כו', שכתבו דבריש גיטין [שם] מוכח דאפילו היכא שטוען מזויף, הוי מדאורייתא כמי שנחקרה עדותן בב"ד. א"כ
38 מכל זה מוכח דלא כה"ר אביגדור כהן. וגם דוחק לפרש הא דאמרינן בש"ס פ"ב דכתובות [דף כ"א ע"ב] ש"מ עד
39 נעשה דיין בקיום שטרות דרבנן. וכן הא דאמרינן בסוף פירקא [דף כ"ח ע"א] ואלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו
40 בקוטנן, זה כתב ידו של אבא כו', כיון דקיום שטרות דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן. דהיינו דוקא כשאין הבעל דין טוען
41 מזויף לפנינו דא"כ הו"ל לפרושי. וכן כתבו כל הפוסקים והטור והמחבר בכמה דוכתי טובי בסתמא כמה קולות

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 4 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 בקיום שטרות מטעם דקיום שטרות דרבנן, ולא כתבו דהיינו כשאין הבעל דין טוען לפנינו מזויף. וכן מוכח להדיא
2 בתוס' [שם] פרק מי שהיה נשוי דף צ"ב ע"ב [ד"ה דינא] שכתבו וז"ל, שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום
3 דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד, ואפילו גזלן מוחזק שהוציא שטר אין נ"ל שצריך
4 קיום, דלא אמרין החתים עדים שאינן, מעצמו. דאע"פ שהוא חשוד על הממון מירתת לכתוב שטר מזויף פן יכירו
5 ב"ד זיופו, הילכך כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת שטר מזויף, הני מילי כי אמר לזה דקים ליה בגויה, אבל יתמי
6 ולקוחות כנגד טענת מזויף לא הצריכו קיום, עכ"ל. ואף על גב דמסקנת התוס' שם דאף ליתמי תקינו רבנן קיום,
7 מ"מ הא מילתא דמדאורייתא לא בעי קיום אף כי טעין לזה מזויף כדקאי קאי. וכ"כ עוד התוס' פרק ב' דכתובות דף
8 י"ט ע"א [ד"ה מודה] וז"ל, וא"ת מ"ט דמ"ד מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כו', ופירש הקונטרס במקום אחר,
9 דטעמא משום דדבר תורה א"צ קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין, ורבנן הוא
10 דאצרכוהו קיום כי טעין מזויף הוא, אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא הצריכוהו קיום, וכן נראה לר"י, עכ"ל. וכ"כ
11 עוד התוס' [ב"ב] פרק יש נוחלין דף קכ"ח ע"ב [ד"ה נשבע], אלא רבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מזויף
12 כו'. וכן הוא להדיא בפירושב"ם [שם] פרק גט פשוט דף ק"ע ע"א [ד"ה אין צריך] ע"ש. וכן הוא בחידושי בבא מציעא
13 להריטב"א ז"ל ריש פרק קמא דמציעא [ז' ע"א ד"ה שם ת"ר]. וכן הוא בתשובות מיימוניות לספר שופטים סי' י"ב,
14 דמדאורייתא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ומדברנן הוא שהצריכו קיום כי טעין מזויף כו'.
15 וכן משמע מדברי הטור ריש סימן זה שכתב, תקנת חכמים לקיים השטר, שכל זמן שלא נתקיים לא מיבעיא אם
16 הלזה אומר שהוא מזויף כו', אלא אפילו פרוע נאמן במיגו דמזויף, לכן תיקנו חכמים לקיימו כו'. משמע דאף במזויף
17 תקנת חכמים הוא וכן עיקר
- 18 שוב מצאתי בתשובת מהרי"ק שורש ע"ד שהשיב לה"ר אביגדור כהן וחלק עליו וכתב לו וז"ל, ואת אדוני כתבת
19 בכתבך דכל היכא דאיתמר בש"ס קיום שטרות [דרבנן] מיירי שאין נתבע טוען מזויף כו'. ומטיבותיך נראה בעיני
20 שהיא כשגגה היוצא מלפני השליט כו', וכ"כ רבינו שמואל בפרק גט פשוט [הנזכר לעיל] כו', וגם רבינו שמשון בפרק
21 מי שהיה נשוי [בתוספות הנ"ל] כו', וע"ש
- 22 ובזה דס"ל לה"ר אביגדור כהן דהיכא דהעדים לפנינו ואומרים לא חתמנו [וכו'], היה נראה לכאורה כדבריו ואין
23 משמעות בש"ס ופוסקים דלא כוותיה, דנהי דבכל דוכתא אמרין סתמא קיום שטרות דרבנן, היינו משום דמסתמא
24 מיירי שאין העדים מכחישים חתימתם לפנינו. אך בתשובה היא שבמהרי"ק שם, חולק על ה"ר אביגדור גם בזה,
25 ומוכיח מן הירושלמי [שביעית פ"י ה"ג] דקאמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין,
26 תמן כשאמרו לא חתמנו כו'. דהיינו אפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר ואומרים לא חתמנו, אין נאמנים
27 מדאורייתא כיון שבא השטר לבית דין קודם לכן, וע"ש. וכן מפרש הנמוקי יוסף פרק איזה נשך [ב"מ מ"ב ע"ב מדפי
28 הרי"ף ד"ה ת"ר] והר"ן פרק קמא דראש השנה [ב' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה וגרסי'] בשם הרמב"ן [ב"מ ע"ב ע"א ד"ה
29 והמאוחרין]. הירושלמי, בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואליבא דר' מאיר כו', ומביא ב"י דברי הר"ן, לעיל סימן
30 מ"ג סעיף ח', ואף שבנמוקי יוסף שם איתא שאומרים אנוסים או קטנים היינו, אפשר דלאו דוקא קאמר. וכ"כ
31 בתשובות מיימוניות לספר שופטים סי' י"ב, דמן התורה אפילו אמרו לא חתמנו לא מהימני, וע"ש, ומ"מ צ"ע בזה
32 לדינא. אבל כשאין העדים לפנינו ואומרים לא חתמנו והבעל דבר טוען מזויף, נ"ל עיקר דמדאורייתא לא בעי קיום
33 וכו. שכתבתי, ודלא כהסמ"ע
- 34 ולפי זה גם דברי הר"ב באבן העזר סימן מ"ב סעיף ד' צ"ע, שכתב שם וז"ל, מצאו כתוב בשטר פלוני קידש פלונית
35 ועדים חתומים בו, כל זמן שאין השטר מקיים אין לחוש לקדושין [הגהות מרדכי דקדושין] ודלא כיש מי שמחמיר
36 בדבר [מהרי"ק שורש ע"ד], עכ"ל. והיינו על פי דבריו בדרכי משה באבן העזר שם וז"ל, כתב מהרי"ק שורש ע"ד,
37 על עדים שכתבו שטר שאחד קידש אשה בפניהם והעדים אומרים שמעולם לא חתמו על שטר זה ומעולם לא ראו
38 שקידשה, אפילו הכי יש לחוש לקדושין וצריכה גט, אבל בהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ה ע"ג וע"ד סי'
39 תתקס"ט - תק"ע] האריך בדיון זה וכתב דאינה צריכה גט כל זמן שלא נתקיים השטר כתיקונו, וכ"כ הרשב"א סי'
40 אל"ף ר"י. ובסי' אלף ר"ט כתב, דאפילו נתקיים השטר לא מהני לענין קדושין [נראה מלשון הרב, דהרשב"א דוקא
41 לענין קדושין מיירי, וכ"כ בב"י באבן העזר סימן מ"ב [ד"ה וכתב עוד בסי'], וכבר השגתי על זה לעיל סימן ל"ט ס"ק
42 (ח) [ט' ע"ש] עד שיבואו ויגידו [בפיהם שנתקדשה] בפניהם, או שיכתבו שהאשה צותה לכתוב שטר וע"ש. וא"כ

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 5 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

1 דברי מהרי"ק דחויים מאחר שלא ראה דברי הגהות מרדכי ורשב"א בזה כמו ששמע שם מדבריו שלא ראן, ואם
 2 ראן היה חוזר בו, עכ"ל ד"מ. ולכך כתב בהגה"ה, כל זמן שאין השטר מקוים, כלומר דבמקוים יש להחמיר כהגהות
 3 מרדכי ולא כרשב"א סי' אלף ר"ט. ודלא כבעל הלבוש שם [סעיף ד'] שכתב וז"ל, מצאו כתוב בשטר כו', אין חוששין
 4 לקדושין עד שישמעו מפי העדים, דמפיהם ולא מפי כתבם, מיהו זהו דוקא כשאין השטר מקוים, אבל אם השטר
 5 מקוים יש לחוש שמא כבר העידו בב"ד אחר ואח"כ חתמו וצריכה גט, עכ"ל. וזו סברא בדויה מלבו שלא נמצא
 6 בשום פוסק, והוא תמוה, דכי בשביל שהוא מקוים נחוש שהעידו כן, וכי מה ענין קיום להעדאת עדים, וגרם לו כל
 7 זה שלא היה לפניו ספר הדרכי משה. ומ"מ גם דברי הר"ב בד"מ תמוהים בעיני, לפי שהרב סביר דהך דתשובת
 8 מהרי"ק שורש ע"ד מתשובת מהרי"ק היא, ולכן כתב שדבריו דחויים, ואילו ראה דברי הגהות מרדכי ורשב"א היה
 9 חוזר בו. אבל באמת אף שהיא נדפסת בתשובת מהרי"ק, אינה מתשובת מהרי"ק ולא מהרי"ק חתים עלה בסוף,
 10 ונראה לעין למי שמעיין שם בתשובה ההיא שאותה תשובה חיבר איזה גדול אחד שהיה זמן רב קודם ההגהות
 11 מרדכי, ובהגהות מרדכי הועתק תשובת הר"ר אביגדור כהן שפסק דאין חוששין לשטר הקדושין כיון שאינו מקוים,
 12 ע"ש תשובת הר"ר אביגדור באריכות, ואותו גדול בתשובת מהרי"ק שורש ע"ד השיב לה"ר אביגדור כהן עצמו וסתר
 13 דבריו כל מה שכתב הר"ר אביגדור בתשובה ההיא שבהגהות מרדכי שם, וכבר הוכחתי גם אני לעיל דלא קי"ל כה"ר
 14 אביגדור בהא דס"ל דמדאורייתא בעי קיום בשטר קדושין. א"כ מה שחילק הרב בהגהות בין שטר מקוים [לאינו
 15 מקוים] ליתא, דנלפע"ד לדינא אפילו באינו מקוים מקודשת מדאורייתא משום דדבר תורה א"צ קיום, ובזה צדקו
 16 דברי אותו גדול בתשובת מהרי"ק שם. אך דבנידון של הר"ר אביגדור שם הדין אמת מטעם הרשב"א, כיון שכתבו
 17 השטר בלא רשות הבעל דבר, וכמו שכתבתי לעיל סימן ל"ט ס"ק (ח') [ט'] ע"ש. וכן בשטר קדושין שמצאו בשוק
 18 נמי צריך קיום, [דמה] דאין ביד שום אדם לא שייך לומר [לא] חשיד לזיופי, דהא לא ידעין מי הוא הבעל דבר,
 19 והיינו הך דירושלמי דשלהי יבמות [פרק ט"ז ה"ז] במצאו כתוב מת פלוני, דאף מ"ד דמשיאין את אשתו לא מתיר
 20 אלא משום עיגונא כמו דמשיאים בעד מפי עד, אבל בשטר שמוציא הבעל חתום בעדים שקידש את פלונית, והוזכר
 21 שם שנכתב ברשות האשה, אף שאין יכולים לקיימו והאשה טוענת מזויף, הוי קדושין, דמדאורייתא לא בעי קיום,
 22 ונהי דמדרבנן בעי קיום, היינו דכל כמה דלא מקיימין ליה לאו שטרא מעליא הוא, והילכך בממון וכה"ג מוקמין ליה
 23 אחזקתא מכל מקום ודאי ספיקא הוי, אף לאחר תקנתא דרבנן הוי ספיקא דאורייתא, וגם הרשב"א מודה לזה. כן
 24 נ"ל ברור. ודלא כהר"ב

25 פני יהושע מסכת גיטין דף ג עמוד א

26 ובעיקר שיטת מחלוקת הפוסקים בזה אי לא בעינן קיום מדאורייתא אף במקום ערעור או דוקא שלא במקום ערעור
 27 יבואר בסוגיות שלפנינו ובקונטרס אחרון בשמעתין ובכתובות פרק האשה שנתארמלה. וכן במה שהשיג הש"ך
 28 וסייעתו בחו"מ [סי' כ"ט] [סי' כ"ח ס"ק י"ד] על מה שכתב הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא לא מהני שטר כלל יבואר
 29 הכל בקונטרס אחרון ע"ש ודו"ק

30 שם בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא בעי כדר"ל דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן
 31 בב"ד. עיין מה שכתבתי בפנים דלכאורה מימרא דריש לקיש לא איירי לענין דלא מצי למיטען מזויף אלא לענין
 32 שאין יכולין לחזור בהם כדאיתא בכתובות (דף י"ח ע"ב) וברושלמי שם אמנם כן ראיתי בתשובת מהר"י קולון [סי'
 33 ע"ד] שהאריך בזה ומכלל פירושו דעיקר מימרא דריש לקיש היינו נמי לענין מזויף שאפילו העדים עצמן אין נאמנין
 34 לומר אין זה חתימת ידינו ע"ש באריכות. וקשיא לי טובא בגווה דהיאך אפשר לומר דר"ל איירי לענין טענת מזויף
 35 וקאמר דנעשה כמי שנחקרה בב"ד ואין צריך קיום דהא ודאי נהי דמדאורייתא לא בעי קיום מ"מ מדרבנן ודאי צריך
 36 וכל זמן שלא נתקיים חספא בעלמא הוא וריש לקיש הא דינא אתא לאשמעינן ומדלא קאמר דבר תורה כמי
 37 שנחקרה דמי אלמא דר"ל לא איירי כלל לענין טענת מזויף אלא דממילא שמעינן לה נמי מסברא כיון דמדאורייתא
 38 מהני שטר מקרא דוכתב בספר וחתום למען יעמדו ימים רבים אלמא דלא חיישינן לזיוף כמו שפירשתי בפנים והיינו
 39 מסברא דלא נחשדו לזייף, אלא דלפום האי טעמא אין מקום לראיית מהרי"ק דלא מהני טענת מזויף אפילו בטענת
 40 ברי דמהכא לא שמעינן אלא דאנן לא טענינן ליתמי וללקוחות או שלא בפניו וכן לענין גיטין כל כמה דלא טעין ברי
 41 וכמו שנראה מלשון הרמב"ם ז"ל בהל' גירושין [פרק ז' הלכה ב'] וכל שכן במה שרוצה מהרי"ק לומר דהעדים עצמן
 42 אין נאמנין אין להוכיח מכאן כלל ובלא"ה נראה תימה לומר דסברא זו דלא נחשדו לזייף יועיל במקום עדים גמורים

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 6 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 המכחישים אותו ובאמת כתב הש"ך בחו"מ (סי' מ"ו סק"ב) שאין דברי מהרי"ק ז"ל נראין לו בזה והניח בצ"ע אלא
2 דבעיקר דינא בענין טענת הבעל דבר מזויף הסכים עמו דמדאורייתא בהא נמי לא בעי קיום ובאמת שכן הסכמת
3 רוב הפוסקים והמפרשים וכמו שכתבתי ג"כ לקמן (דף ט' ע"א) גבי ערעור דבעל. אלא דמ"מ מסוגיא דשמעתין
4 ומימרא דר"ל לא מוכח מידי דאדרבא קשה יותר דע"כ לא איירי ר"ל מטענת מזויף בטענת ברי דהא ודאי מדרבנן
5 מיהא צריך אלא דע"כ לא איירי הוא מטענת מזויף דמילתא דלא שכיח הוא ואי הוה חיישין להכי אפשר דהשליח
6 לא היה נאמן דלא שייך לומר מעיקרא מידק דייק כיון דהחששא הוא שהשליח גופא זייף כמו שפירשתי בפנים
7 לפירוש השני אלא דעיקר החששא שיטעון הבעל טענה אחרת לפסול ויהא נאמן במיגו דמזויף ואהא מייתי שפיר
8 מימרא דר"ל דלענין טענה אחרת הוי כמו שנחקרה עדותן, וכיוצא בזה כתבתי לקמן (דף ו' ע"ב) דמהא דאמרינן
9 התם ואי עבדית אהנית דאי אתא בעל ומערער לא משגחין ביה נמי ליכא לאוכוחי מידי דאפשר לפרש נמי התם
10 לענין ערעור אחר שלא בטענת מזויף וכמ"ש שם אלא דכאן לא באתי אלא לפרש סוגיא דשמעתין בהא דמייתי
- 11 ועוד היה נראה לי לפרש בענין אחר דהא דאמרינן הכא בדין הוא דקיום שטרות נמי לא בעי לאו דלא בעי קיום כלל
12 מדאורייתא אלא עיקר הכוונה דמדאורייתא בשטרות נמי לא בעי תרי לענין הקיום ובחד סגי דנהי דעד אחד בממון
13 לאו כלום הוא היינו לענין אם מעיד על עיקר הממון להוציא מיד המוחזק משא"כ הכא דלאו על עיקר הממון מעיד
14 דהא נגמר העדות ע"י עדים החתומין על השטר דהוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד אלא לאפוקי מידי טענת מזויף
15 דהו"ל כמו גילוי מילתא בעלמא שמעיד שזו חתימת העדים אפשר דלא מקרי דבר שבממון אלא גילוי מילתא,
16 ובכה"ג אפילו בדבר שבערוה אשכחן דסגי בחד כדאיתא בהחולץ [בימות ט"ל ע"ב] לענין ואישתמודעיהו דאחור
17 דמיתנא הוא והרבה כיוצא באלו, ומשמע דהוא הדין והוא הטעם לענין קיום השטר אלא דרבנן אצרכו תרי לענין
18 קיום שטרות כדי שלא לחלק בעדות ממון והכא משום עיגונא אוקמוה אדאורייתא וסגי בחד, ואל תתמה על סברא
19 זו שכתבתי דכיון דלאו אפוקי ממונא ממש הוא לא דמי לשאר עדות ממון שכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל הביאו
20 הב"י בחו"מ (סימן מ"ו) בטעמא דמקיימין את השטר שלא בפני הבעל דין דהיינו נמי משום דלאו אמנה שבשטר
21 קמסהדי וא"כ ה"נ דכוותיה. וכמדומה לי ג"כ שכן עולה מפר"ח שהביא מהרי"ק שורש הנ"ל שנראה מדבריו דהא
22 דמייתי דר"ל היינו לענין דבקיום שטרות מדאורייתא חד נמי סגי אלא שנראה שיש שם איזה טעות וגמגום בפר"ח
23 שהביא מהרי"ק הנ"ל כמבואר להמעין מש"ה רפיא בידי. ובר מן דין בעיקר הדין אי בעי מדאורייתא קיום אפילו
24 בטענת מזויף בברי שלרוב הפוסקים בהא נמי לא בעי לכן אין רצוני להאריך בזה וכאן לא באתי אלא לפרש סוגיא
25 ::דשמעתין באחד מהדרכים שכתבתי לכל חד כדאית ליה והמשכיל יבין מדעתו ישמע חכם ויוסף לקח ודוק היטב
- 26 שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אבן העזר סימן פה
- 27 ובזה נראה לפענ"ד מה שקצת פוסקים סבירא להו דע"א להעיד על מיתת הבעל נאמן מן התורה ולכאורה יפלא
28 איך יהיה נאמן ועיין בני"י שם בסוגיא ההיא ביבמות ריש פרק האשה רבה וגם דברי התוס' שם דף פ"ח ד"ה מתוך
29 חומר נראה לר"י דלית לן למימר אנן סהדי דדייקא ונאמן ע"א בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ע"ש.
30 והדבר תמוה איך קס"ד דאנן סהדי א"כ למה לה להעד כלל כל אשה שתאמר שחקרה הרבה ולא נודע לה דבר
31 מבעלה נימא אנן סהדי כו' שהרי האשה אף שדייקא מ"מ לא שמעה רק דברי העד וממנ"פ או שלא יועיל העד או
32 שלא תצטרך להעד. ואמרתי אני דיש לקיים שתי הדעות שע"א נאמן במיתת הבעל מן התורה ואעפ"כ רק מתקנת
33 חכמים והיינו דע"פ דין לא היה ראוי להחמיר בסופה שהרי אנוסה היא רק חכמים החמירו בסופה וע"י כן דייקא
34 בתחילתה והם דברי הגמרא שם ביבמות מתוך חומרא שהחמרת כו' וכיון דדייקא שוב דיוקא דילה מרעא לחזקת
35 אשת איש וכמו שכתבו התוס' ביבמות דף פ"ח ע"ב ד"ה והבא עליה באשם תלוי שהקשו ואמאי נקט אשם תלוי הרי
36 אפי' בחטאת קאי דאוקמה אחזקת א"א ותיצו דמה שהאשה דייקא מרעא לחזקה וא"כ מפורש הדבר שעל ידי
37 דיוקה נעשה מודאי לספק כדין אשם תלוי וא"כ שוב לא מקרי משם והלאה חזקת איסור וכמפורש ביו"ד סימן ק"י
38 בש"ך בכללי ס"ס אות כ"ח שאפי' לאוסר ס"ס בחזקת איסור מ"מ אם איכא ס"ס בלא הספק הראשון מותר ע"ש
39 א"כ הספק הראשון שוב מוציא מחזקת איסור וכיון שכן גם כאן שע"י דיוקא דידה כבר נקרא מגרע מחזקת איסור
40 ושוב ע"א נאמן מן התורה. ויש בזה אריכות דברים ואין כאן מקומו. כן אני אומר בקיום הגט כיון דמדאורייתא כמו
41 שנחקרה עדותן בב"ד והיכא שאין הבעל דבר טוען מזויף הוא מקויים בודאי והיכא שטען מזויף מ"מ כבר יצא מכלל
42 חזקת איסור לכלל ספק ומגרע מחזקת איסור א"א ושוב ע"א נאמן מן התורה ולכך אפי' אתי הבעל ומערער לא

מקורות נוספים בענין עדות בשטר ור"ל

Page 7 of 7 – YIJE 5783 – Set 8

- 1 משגחין. מ"מ בין יהיה מטעמא דידי ובין מטעמא דהב"ש שם דמיירי שהעיד קודם ערעורו של בעל כל זה לענין
- 2 בפ"נ ונחתם שהוא רק מדרבנן אבל להעיד שלא היה בו תנאי צריך שני עדים מן התורה שהרי הווי דבר שבערוה
- 3 ואיתחזק איסור א"א
- 4 ואין לומר דכשם שקיום שטרות דרבנן והוא מטעם דלא חציף אינש לזיף וכמו שפירש רש"י בגיטין וא"כ גם כאן
- 5 ליכא למיחש שמא היה תנאי ומחקו ואין לך זיף גדול מזה וג"כ מן התורה לא חיישינן וג"כ השליח נאמן. זה אינו
- 6 דלאו בכל מילי אמרינן לא חציף אינש לזיופי דדוקא לזיף חתימת יד עדים לא חציף אבל מידי אחרינא חציף וראיה
- 7 שהרי מבואר בש"ך סי' ס"ט ס"ק י"ג דכל מה שמקילים בקיום שטרות מטעם שהוא מדרבנן היינו בשטר שהוא
- 8 בעדים אבל כתב ידו לא מקילין לפי שזה צריך קיום מן התורה עיין שם הרי שחיישינן שמא זיף וחתם את חבירו
- 9 ולא אמרינן לא חציף לזיף